

International Association of
Human-Animal Interaction
Organizations

CARTA ALBĂ A IAHAIO 2014, actualizată pentru 2018

DEFINIȚIILE IAHAIO PENTRU INTERVENȚII ASISTATE DE ANIMALE ȘI RECOMANDĂRI PRIVIND BUNĂSTAREA ANIMALELOR IMPLICATE

Președintele grupului de lucru: Dr. Brinda Jegatheesan (Statele Unite ale Americii)

Membrii grupului de lucru: Dr. Andrea Beetz (Germania), Dr. Elizabeth Ormerod (Regatul Unit al Marii Britanii), Dr. Rebecca Johnson (Statele Unite ale Americii), Dr. Aubrey Fine (Statele Unite ale Americii), Keiko Yamazaki (Japonia), Christi Dudzik (Statele Unite ale Americii), Dr. Rita Maria Garcia (Republica Federativă a Braziliei), Melissa Winkle (Statele Unite ale Americii), Dr. George Choi (Republica Coreea)

Actualizări pentru 2018

Actualizările din 2018 ale Cartei Albe 2014 includ definiția coachingului asistat de animale și definiția abordării „O Singură Sănătate” și „O Singură Bunăstare” în Intervențiile Asistate de Animale (IAA).

Revizuită în aprilie 2018 și aprobată de consiliul Asociației Internaționale a Organizațiilor pentru Interacțiunea Om-Animal (IAHAIO)

Tradus în limba română de traducător autorizat: Andrea Chitic
Supervizor academic: Victor Chitic, PhD
Referent: Octavian Rujoiu, PhD, Habil.

Cuprins

Misiunea și viziunea IAHAIO	3
Grupul de lucru pentru Definițiile IAHAIO pentru Intervenții Asistate de Animale și Recomandări privind Bunăstarea Animalelor Implicate.....	4
Definiții.....	5
Intervenții Asistate de Animale.....	5
Terapia Asistată de Animale.....	5
Educația Asistată de Animale.....	5
Activitate Asistată de Animale.....	5
Coaching Asistat de Animale	6
O Singură Sănătate și O Singură Bunăstare	6
Recomandări privind Bunăstarea Oamenilor și a Animalelor în Intervențiile Asistate de Animale (IAA).....	7
Bunăstarea Oamenilor	7
Bunăstarea Animalelor	7
Bibliografie	10
Mulțumiri	11
Protocol privind traducerea Cartei Albe în alte limbi.....	11

IAHAIO

Misiune și viziune

Asociația Internațională a Organizațiilor pentru Interacțiunea Om-Animal (IAHAIO) este principala asociație globală de organizații preocupată de dezvoltarea domeniului interacțiunii om-animal (IOA). Acest lucru este realizat prin cercetare, educație și colaborarea membrilor săi, a decidenților politici, a practicienilor, a altor organizații pentru interacțiunea om-animal și a publicului larg.

Multe din organizațiile membre sunt implicate în domeniul activităților asistate de animale, a terapiei asistate de animale, a educației asistate de animale și/ori în pregătirea animalelor utilitare. IAHAIO își propune să promoveze respectul și responsabilitatea față de om și animal în timpul intervențiilor și interacțiunilor cu animalele.

IAHAIO are peste 90 de organizații membre și asociații profesionale multi-disciplinare în toată lumea, precum AVMA, AAHA, FECAVA, FVE, JAHA, KAHA, WAP și AAH-ABV în domeniul medicinei veterinare, Fundația HABRI (Institutul pentru Cercetarea Legăturii Om-Animal), ISAZ (Societatea Internațională pentru Antrozologie), și o gamă largă de centre academice și organizații ce practică IAA (Interacțiuni Asistate de Animale). Spectrul foarte larg al organizațiilor membre poziționează IAHAIO în fruntea domeniului IOA (Interacțiunii Om-Animal) în direcții importante.

IAHAIO organizează conferințe și workshop-uri internaționale care oferă o gamă largă de informații vitale și oportunități unice de relaționare pentru cei din domeniul IOA menite să încurajeze dialogul, schimbul de informații, strategii de planificare pentru dezvoltarea domeniului IOA și abordarea temelor vitale din domeniul IOA.

GRUPUL DE LUCRU PENTRU DEFINIȚIILE IAHAIO PENTRU INTERVENȚII ASISTATE DE ANIMALE ȘI RECOMANDĂRI PRIVIND BUNĂSTAREA ANIMALELOR IMPLICATE ÎN INTERVENȚIILE ASISTATE DE ANIMALE

Grupul de lucru pentru Definițiile IAHAIO pentru Intervenții Asistate de Animale și Recomandări privind Bunăstarea Animalelor Implicate a fost înființat în martie 2013. Cei numiți să facă parte din grupul de lucru sunt cadre didactice universitare, specialiști în medicină veterinară și practicieni din diverse țări cu experiență sau expertiză în diferite arii ale domeniului Interacțiunii Om-Animal (IOA).

Provocările domeniului IOA la nivel internațional sunt numeroase. De exemplu, terminologiile numeroase și variate ale Intervențiilor Asistate de Animale (IAA) generează confuzie. De asemenea, este o penurie de ghiduri și recomandări cu privire la cei implicați, în special cu privire la animale. Recunoscând urgența abordării problemelor de mai sus, a fost creat un Grup de Lucru care a fost însărcinat cu responsabilitatea clarificării și elaborării de recomandări asupra terminologiilor și definițiilor IAA, precum și a definirii de practici etice pentru bunăstarea animalelor implicate.

Recomandările Grupului de Lucru sunt rezultatul unui an de discuții aprofundate, serioase și sincere despre gravitatea confuziei și a lipsei de reglementări cu care se confruntă domeniul IOA, schimburi respectuoase și proactive de informații și puncte de vedere, și a unei atente treceri în revistă a materialelor relevante. Consiliul IAHAIO a evaluat toate modificările sugerate de către majoritatea membrilor la Ședința Generală din 2014 de la Amsterdam, fiind incluse cele care au fost susținute în unanimitate de către consiliu.

Carta Albă este destinată profesioniștilor din domeniul medical și al celor conexe (*allied health*), îngrijirii și sănătății publice și celui veterinar, implicați în intervențiile asistate de animale.

Grupul de Lucru încurajează membrii IAHAIO să asigure adoptarea și implementarea acestor definiții și recomandări în teorie, cercetare și practică, în programele proprii, precum și în altele ce operează în zona geografică a organizației membre. De asemenea, Grupul de Lucru recomandă membrilor IAHAIO să promoveze aceste definiții și recomandări în țările lor.

DEFINIȚII

Intervenții Asistate de Animale (IAA)

O Intervenție Asistată de Animale este o intervenție structurată, cu scop precis, care include sau încorporează în mod intenționat animale în sănătate, educație sau asistență umană (de exemplu, asistența socială) cu scopul obținerii de beneficii terapeutice pentru oameni. Este realizată de indivizi care au cunoștințe despre oamenii și animalele implicate. Intervențiile asistate de animale încorporează echipe om-animal în servicii de asistență umană formală precum Terapia Asistată de Animale (TAA), Educația Asistată de Animale (EAA) sau, în anumite condiții, Activitățile Asistate de Animale (AAA). De asemenea, intervențiile asistate de animale includ și Coachingul Asistat de Animale (CAA).

Astfel de intervenții ar trebui dezvoltate și implementate utilizând o abordare interdisciplinară.

Terapia Asistată de Animale (TAA): Terapia Asistată de Animale este o intervenție terapeutică cu scop specific, planificată și structurată, condusă și/sau aplicată de profesioniști în domeniile sănătății, educației sau asistenței umane. Evoluția intervenției este cuantificată și inclusă în documentația profesională. TAA este aplicată și/sau condusă de către un specialist cu pregătire formală (cu drept de practică valabil, diplomă sau echivalent) cu expertiză în domeniul de practică. TAA are ca obiectiv îmbunătățirea funcționării fizice, cognitive, comportamentale și/sau socio-emoționale a unui beneficiar uman specific. Specialiștii care se ocupă cu terapia asistată de animale (ori handlerul care lucrează cu animalul sub supravegherea specialistului) trebuie să aibă cunoștințe adecvate despre comportamentul, nevoile, sănătatea, indicatorii de stres și de reglare a acestuia ale animalelor implicate.

Educația Asistată de Animale (sau Pedagogia Asistată de Animale): Educația Asistată de Animale (EAA) este o intervenție cu scop specific, planificată și structurată, condusă și/sau aplicată de profesioniști în domeniul educației sau domenii conexe. EAA este condusă de un pedagog calificat (cu diplomă) în învățământ normal sau special. Un exemplu de EAA condusă de un cadru didactic în învățământul normal este o vizită educațională care promovează deținerea responsabilă a animalelor de companie. Atunci când EAA este administrată de un cadru didactic într-un context de învățământ special, aceasta este considerată un demers terapeutic și o intervenție cu scop specific. Activitățile se centreză pe obiective academice, abilități prosociale și funcționare cognitivă. Progresul elevului este cuantificat și documentat. Un exemplu de EAA condusă de un cadru didactic în învățământul special este un program de citire asistată de câini. Cadrele didactice care desfășoară EAA, inclusiv cele din învățământul normal (ori handlerul care lucrează cu animalul sub supravegherea cadrului didactic) trebuie să aibă cunoștințe adecvate despre comportamentul, nevoile, indicatorii de stres și de reglare a acestuia ale animalelor implicate.

Activitate Asistată de Animale (AAA): AAA este o interacțiune sau vizită informală, planificată și cu scop, condusă de echipa om-animal în scop motivațional, educațional și recreațional. Echipele om-animal trebuie să fi beneficiat cel puțin de o formare introductivă, pregătire și evaluare pentru a participa în vizite informale. De asemenea, echipele om-animal care oferă AAA pot lucra, în mod formal, cu un specialist din domeniul sănătății, educației și/sau cu un furnizor de servicii sociale spre atingerea unor obiective specifice și documentabile. În acest caz, aceștia participă la ședințe de TAA sau EAA care sunt conduse de către specialiști în domeniile respective. Exemple de AAA includ intervențiile asistate de animale ca răspuns la criză ce se concentrează pe oferirea de alinare și sprijin

supraviețuitorilor situațiilor de criză, traumelor și dezastrelor și pe vizitele efectuate de animalele de companie pentru activități de recreere de tipul „întâlnește și salută” cu rezidenții căminelor pentru vârstnici. Persoana care se ocupă cu AAA trebuie să aibă cunoștințe adecvate despre comportamentul, nevoile, sănătatea, indicatorii de stres și de reglare a acestuia ale animalelor implicate.

Coaching Asistat de Animale (CAA): Coachingul Asistat de Animale este o intervenție asistată de animale cu scop specific, planificată și structurată, direcționată și/ori condusă de specialiști autorizați ca și coaches. Evoluția intervenției este cuantificată și inclusă în documentația profesională. CAA este aplicat și/sau condus de un coach profesionist, instruit (cu drept de practică valabil, diplomă sau echivalent) cu o experiență în zona practicii. CAA se concentrează pe dezvoltarea personală a beneficiarului, pe cunoașterea și îmbunătățirea proceselor de grup sau a aptitudinilor sociale și/sau funcționarea socio-emoțională a acestuia/acestora. Coachul care conduce CAA (ori handlerul care lucrează cu animalul sub supravegherea coachului), trebuie să aibă cunoștințe adecvate despre comportamentul, nevoile, indicatorii de stres și de reglare a acestuia ale animalelor implicate.

O SINGURĂ SĂNĂTATE ȘI O SINGURĂ BUNĂSTARE

O Singură Sănătate nu este un concept nou. Acesta datează din anii 1800, când oamenii de știință au identificat multe asemănări în procesele de îmbolnăvire ale oamenilor și ale animalelor. Mai recent, aplicațiile sale implică veterinari și alți oameni de știință care colaborează pentru protejarea sănătății publice. O Singură Sănătate recunoaște că „sănătatea oamenilor este legată de sănătatea animalelor și a mediului” și că „obiectivul este atingerea rezultatelor optime în materie de sănătate care să recunoască interconexiunea dintre oameni, animale, plante și mediul lor comun” (Centrul pentru Controlul Bolilor/Center for Disease Control [CDC], USA). Centrul pentru Controlul Bolilor (*Center for Disease Control*) a adoptat definiția pentru sănătate a Organizației Mondiale a Sănătății (*World Health Organization*) și anume „starea completă de bunăstare fizică, mentală și emoțională” (WHO 1946).

Mai recent, abordarea interdisciplinară a fost extinsă la O Singură Bunăstare care recunoaște interdependența dintre bunăstarea animalelor, bunăstarea oamenilor și mediul înconjurător (Pinillos, 2016). Caracterul interdisciplinar de colaborare al ambelor abordări furnizează oportunități unice pentru profesioniștii din mai multe discipline și părțile interesate să colaboreze la nivel local, național și global pentru a obține o sănătate optimă pentru oameni, animale și mediul înconjurător. Referirea Organizației Mondiale a Sănătății la stările emoționale și sociale poate fi găsită și în *One Welfare* (Fraser, 2009), care subliniază legătura strânsă dintre bunăstarea animalelor și sănătatea oamenilor.

O Singură Sănătate și o Singură Bunăstare sunt relevante pentru Intervențiile Asistate de Animale ale căror scopuri sunt similare; îmbunătățirea sănătății, bunăstării și funcționării umane. Medicii veterinari își pot utiliza cunoștințele despre interacțiunile om-animal și despre comportamentul și sănătatea animalelor pentru a aborda problemele de sănătate publică într-un cadru, O Singură Sănătate, O Singură Bunăstare. Medicii veterinari care tratează animale de companie au început să adopte un astfel de mod de practică pentru a sprijini bunăstarea și calitatea vieții clienților oferind, în același timp, standarde înalte de îngrijire veterinară într-o abordare denumită practică veterinară centrată pe legătură (*bond-centered veterinary practice*) (Ormerod, 2008).

Jordan și Lem (2014, p. 1203) explică în mod sugestiv că „acolo unde există situații precare ale bunăstării umane, de obicei, există o similitudine de precaritate a bunăstării animalelor...În mod similar, animalele acționează adesea ca indicatori ai sănătății și bunăstării oamenilor, așa cum se poate vedea în relația dintre abuzul animalelor și violența în familie”. Ar fi lipsită de etică inițierea unei Interacțiuni Asistate de Animale cu scopul de a îmbunătăți bunăstarea pacientului printr-un program care compromite bunăstarea animalului ori a altor indivizi. În proiectarea eficientă a unei Intervenții Asistate de Animale, instituțiile și handlerii trebuie să se asigure că sunt implementate dispoziții și protocoale adecvate pentru a monitoriza și proteja continuu sănătatea și bunăstarea tuturor celor implicați – pacienți, personal, handleri, vizitatori și animale. O abordare interdisciplinară a conceptului O Singură Sănătate, O Singură Bunăstare va permite atingerea acestui obiectiv.

RECOMANDĂRI PRIVIND BUNĂSTAREA OAMENILOR ȘI A ANIMALELOR ÎN INTERVENȚIILE ASISTATE DE ANIMALE (IAA)

Abordarea interdisciplinară a conceptului O Singură Sănătate, O Singură Bunăstare ar trebui utilizată încă din etapele inițiale de planificare și pe parcursul derulării fiecărui program, pentru a se asigura că există protocoale adecvate de salvagardare pentru a proteja sănătatea participanților umani și non-umani.

Bunăstarea oamenilor

- Trebuie implementate măsuri de siguranță pentru beneficiari. Profesioniștii trebuie să reducă riscurile pentru beneficiarii implicați în IAA. Aceștia trebuie să se asigure că beneficiarii nu suferă de alergii la diverse specii sau rase de animale, să fie conștienți de riscul crescut în anumite populații și de criteriile de excludere în funcție de risc (de exemplu, infecții la pacienții imunosupresați sau boli ce pot fi transmise de la un beneficiar la altul prin intermediul animalului). În anumite situații, de exemplu în cazul lucrului cu pacienții imunosupresați, specialiștii în sănătate publică pot solicita teste de screening pentru animale pentru a se asigura că acestea nu sunt purtătoare de infecții specifice.
- Conducătorii animalelor trebuie să înțeleagă nevoile beneficiarilor implicați. Aceștia trebuie să beneficieze în prealabil de formare în contextul uman în care va avea loc IAA.
- Beneficiarii pot avea păreri diverse despre animale specifice implicate în intervenții. Atunci când credințele beneficiarilor – religioase, culturale, sau de altă natură – fac IAA nerecomandabilă, este de preferat ca profesioniștii să discute alternative cu beneficiarii sau cu familiile acestora, în cazul în care aceștia sunt incapacitați.

Bunăstarea animalelor

IAA trebuie desfășurate doar cu animale care sunt sănătoase, atât fizic cât și emoțional și care manifestă plăcere în contextul desfășurării acestui tip de activitate. Conducătorii trebuie în mod obligatoriu să fie familiarizați cu animalele cu care participă la o intervenție. Profesioniștii sunt responsabili pentru bunăstarea animalelor cu care

lucrează. În toate IAA, profesioniștii trebuie să ia în considerare siguranța și bunăstarea tuturor participanților. Profesioniștii trebuie să înțeleagă că animalul care participă, indiferent de specie, nu este o simplă unealtă, ci o ființă vie. În cele ce urmează, sunt descrieri de bune practici pentru animalele implicate în IAA, incluzând câinii de asistență și de însoțire.

- Doar animalele domesticate pot fi implicate în intervenții și activități. Animalele domesticate (de exemplu, câini, pisici, cai, animale de fermă, porcușori de Guineea, șobolani, pești, păsări) sunt acele animale care au fost adaptate pentru interacțiuni sociale cu oameni. Totuși, este important să menționăm că, deși multe specii de pești sunt ținute ca animale de companie în instituții, puține sunt adaptate pentru interacțiune socială (păsările și peștii nu trebuie capturați din sălbăticie, ci reproduși în captivitate). Animalele domesticate trebuie să socializeze bine cu oamenii și să fie dresate având în vedere metode etice, precum întărirea pozitivă. Animalele domesticate (câini, pisici, cabaline) trebuie înregistrate la una dintre organizațiile naționale/internaționale ca întrunind anumite criterii.
- Speciile sălbatice și exotice (de exemplu, delfini, elefanți, maimuțe capucin, câini de preerie, antropozi, reptile), chiar și cele îmblânzite, nu pot fi implicate în interacțiuni. Declarația Societății pentru Conservarea Balenelor și a Delfinilor cu privire la terapia asistată de delfini spune că este foarte puțin probabil ca aceasta să întrunească nevoile de bunăstare psihologice și fizice ale participanților umani sau a delfinilor (Brakes & Williamson, 2007, p.18). Totuși, observarea și contemplarea animalelor sălbatice în natură și în sanctuarele care întrunesc standardele naționale/internaționale de bunăstare a animalelor pot fi implicate, în contrast față de contactul direct cu animalele sălbatice, condiția fiind aceea de a fi realizate astfel încât să nu provoace stres animalelor sau să le fie deteriorat habitatul.
- Nu toate animalele sunt potrivite pentru a desfășura IAA, chiar dacă multe pot fi considerate de către proprietarii acestora a fi „bune animale de companie”. Animalele candidate la a participa în IAA trebuie evaluate atent de către un expert în comportamentul animal cum ar fi medicii veterinari (cu pregătire specifică) precum și de alți specialiști. Doar animalele cu caracteristicile și pregătirea corespunzătoare trebuie selectate pentru IAA. Trebuie realizate evaluări periodice pentru a oferi asigurări că animalele continuă să aibă aceste caracteristici. De asemenea, un medic veterinar specializat sau un specialist în comportamentul animal trebuie să examineze animalele propuse pentru IAA înainte ca acestea să interacționeze cu beneficiarii - pentru a evalua starea de sănătate, temperamentul și comportamentul și pentru a se asigura că sunt respectate toate protocoalele medicale profilactice, iar în cazul animalelor rezidente, pentru a se asigura că mediul și grupul de beneficiari ar fi în concordanță cu nevoile animalelor.
- Conducătorii și profesioniștii care lucrează cu animale trebuie să beneficieze de instruire și cunoștințe privind bunăstarea animalelor, incluzând abilități de a identifica semne ale disconfortului și stresului. Profesioniștii trebuie să urmeze un curs general despre comportamentul animal și interacțiunea adecvată om-

animal și despre interacțiunea adecvată specifică cu diferite specii (de exemplu, cai, porci, hamsteri, gerbili și altele).

- Profesioniștii trebuie să aibă o înțelegere a limitelor normale și respectuoase ce trebuie avute în vedere față de animale. Animalele care participă în IAA nu trebuie să fie implicate încât să le fie pusă în pericol siguranța și confortul. Exemple de astfel de activități și exerciții de terapie nepotrivite includ, însă nu se limitează la: beneficiari (copii și adulți) care sar sau se apleacă peste animale, îmbrăcarea animalelor cu haine sau costume umane, echiparea animalelor cu accesorii incomode (altele decât bandane, jachete pentru vreme rea, încălțări create special pentru animale), sau obligarea animalului să execute sarcini stresante sau dificile din punct de vedere fizic (de exemplu, să meargă târâș, să stea sau să se aplece în poziții nenaturale, să tragă echipament greu) sau trucuri ori exerciții care necesită astfel de mișcări sau posturi. Beneficiarii trebuie să fie supravegheați permanent în toate mediile (de exemplu, școli, medii terapeutice, cămine) pentru a fi siguri că aceștia nu deranjează animalul (de exemplu, trage de coadă/urechi, stau pe animal sau se târâsc pe sub el) sau nu tratează animalul în alt mod nepotrivit, astfel expunându-se pe ei și animalul la riscuri.
- În timpul intervenției, profesioniștii responsabili pentru bunăstarea animalelor trebuie să se asigure că animalul este sănătos, odihnit, confortabil și îngrijit în timpul și după ședințe (de exemplu, are acces la apă proaspătă, podele din suprafețe care sunt sigure și potrivite). Animalele nu trebuie să fie exploatate sau suprasolicitate iar ședințele trebuie să aibă o durată limitată (30-45 minute).
- Trebuie oferită asistență medicală veterinară corespunzătoare. Toate animalele care participă în IAA și animalele rezidente trebuie să fie consultate de către un medic veterinar în timpul procesului de selecție și, ulterior, în mod regulat. Frecvența acestor consultații trebuie decisă de către medicul veterinar în funcție de nevoile fiecărui animal și de tipul de activități în care este implicat animalul. Îngrijirea animalelor trebuie să fie adecvată speciei. Aceasta include alimentație și condiții de viață adecvate speciei, temperatură, iluminare, îmbogățire a mediului și alte caracteristici pertinente și care asigură că animalul este capabil să manifeste pe cât posibil comportamente naturale.
- Trebuie luate măsuri adecvate pentru prevenirea zoonozelor. Profesioniștii trebuie să se asigure că animalele beneficiază de o evaluare de rutină a stării de sănătate cel puțin o dată pe an de către un medic veterinar licențiat, pentru a asigura vaccinarea corespunzătoare și protecția corespunzătoare împotriva paraziților. Animalele implicate în IAA nu trebuie hrănite cu carne crudă sau alte proteine biologice brute, de exemplu, laptele nepasteurizat (fac excepție animalele neînțârcate care primesc laptele matern)(Murthy et al. 2005).
- Profesioniștii și administratorii care lucrează în parteneriat cu animale vizitabile sau rezidente în instituții cum ar fi școli, secții psihiatrice, penitenciare și programe rezidențiale, trebuie să fie conștienți de legile și politicile locale (de exemplu, ale școlii, regiunii sau statului). În cadrul programelor proprii, profesioniștii ar trebui să implementeze politici și proceduri pentru a se asigura grija animalelor implicate în IAA. Este

recomandată înființarea unui comitet etic, iar comitetul trebuie să includă indivizi care au cunoștințe solide despre bunăstarea animalelor (de exemplu, medici veterinari).

- Câinii de Asistență sunt înalt specializați, iar recomandările privind profesioniștii care lucrează în parteneriat cu Câini de Asistență nu fac parte din acest document.

Având în vedere dovezile științifice din domeniul biologiei și psihologiei privind afinitățile innăscute ale oamenilor pentru animale de companie și viceversa, și o dedicație pentru sănătatea și bunăstarea acestora, membrii Asociației Internaționale a Organizațiilor pentru Interacțiunea Om-Animal adoptă pe deplin conceptul „O Singură Sănătate”(One Health) care susține că sănătatea și bunăstarea animalelor, oamenilor și a mediului se află într-o strânsă legătură.

(<http://www.iahaio.org/files/declarationchicago.pdf>, IAHAIO 2013 Chicago Declaration) .

Bibliografie

American Veterinary Medical Association

<https://www.avma.org/KB/Policies/Pages/Wellness-Guidelines-for-Animals-in-AnimalAssisted-Activity-Animal-Assisted-Therapy-and-Resident-Animal-Programs.aspx>

Brakes, P., & Williamson, D. (2007). Dolphin Assisted Therapy. The Whale and Dolphin Conservation Society. (http://www.wdcs.org/submissions_bin/datreport.pdf).

FAWC (Farm Animals Welfare Council), 2009. Five Freedoms.

<http://www.fawc.org.uk/freedoms.htm> (accessed December 6, 2014)

Fraser, D. (2008). Understanding Animal Welfare: The Science in its Cultural Context published by Wiley-Blackwell

Jordan, T., Lem, M. One Health, One Welfare: Education in practice Veterinary students' experiences with Community Veterinary Outreach In The Canadian Veterinary Journal 2014 Dec; 55(12): 1203–1206. Retrieved at

<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC4231813/>

Murthy, R., Bearman, G., Brown, S., Bryant, K., Chinn, R., Hewlett, R., George, G., Goldstein, E., Holzmann-Pazgal, G., Rupp, M., Wiemken, T., Weese, S., Weber, D. (2015). Animals in Healthcare Facilities: Recommendations to Minimize Potential Risks. Infection Control and Hospital Epidemiology, 36(5), 495-516. DOI: 10.1017/ice.2015.15

Ormerod, E. J. (2008). Bond-centered veterinary practice: Lessons for veterinary faculty and students. Journal of Veterinary Medical Education, 35 (4), 545-551.

Pinillos, G., Appleby, M., Scott-Park F, Smith C. One Welfare In Veterinary Record 2014 Vol 177, Issue 24 <http://dx.doi.org/10.1136/vr.h6830>

Mulțumiri:

Mulțumim colegilor din domeniile sănătății, comportamentului și bunăstării animalelor precum și Asociației Americane de Medicină Veterinară, Humane Society of the United States, American Humane Society, Assistance Dogs International, Fondului Internațional pentru Bunăstarea Animalelor (IFAW) și Societății pentru Conservarea Balenelor și Delfinilor, pentru părerile acestora privind bunăstarea animalelor în IAA și AAA.

Potocol privind Traducerea Cartei Albe în alte limbi:

Carta Albă este un document oficial și un comunicat al Asociației Internaționale a Organizațiilor pentru Interacțiunea Om-Animal (IAHAIO), iar limba oficială a acesteia este engleza. Pentru a facilita membrilor noștri din toată lumea promovarea conținutului Cartei Albe în țările proprii, IAHAIO sprijină traducerea acestui document în alte limbi. Organizațiile membre sau reprezentanți ai organizațiilor membre pot solicita consiliului o traducere oficială în limba proprie. Consiliul va angaja un traducător neutru. Versiunea tradusă a Cartei Albe va fi transmisă reprezentanților organizațiilor membre care sunt bilingvi în limba locală și în engleză și li se va cere să revizuiască și să valideze acuratețea tehnică și conceptuală a traducerii. Documentul final va fi supus votului consiliului și se va decide dacă acest document va fi considerat un document autorizat de către IAHAIO. Dacă vreodată există vreo dispută legată de conținutul traducerii, formulare, etc. versiunea originală în engleză va servi drept referință principală.